

KRĘCIĆ SIĘ (50) *vb impf*

się (37), się (13).

inf kręcić się (5), krącić się (1) *RybGęśli*. ◇ *praes 3 sg* kręci się (30). ◇ *3 pl* kręcą się (4). ◇ *praet 3 pl m pers* kręcili się (7). *subst* kręciły się (1). ◇ *fut 3 sg* kręcić się będzie (1). ◇ *imp 3 sg* niech(ajże) się kręci (2). ◇ *2 pl* kręćcie się (1). ◇ *3 pl* niech się kręcą (7). ◇ *part praes act* kręcąc się (3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Obracać się, wirować, krążyć; wić się, toczyć się; circumversari, circumverti, (con)versare se, torqueri, verti, vestiginare, volvi Cn (29) :*

W przen (21) : Iużeś też wśzytko widzyał iáko sie fwiát kręci [...] Widzyałeś iuż rozności ná wżem dziwne iego *RejWiz* 80v.

W porównaniach (2): Długo tu iuż fpokoyna głowá nie może być/ Závždy by młode piwo muśi sie w niey kręcić. *RejWiz* 90; Iáko koło/ z myślámi niech fye kręcą fwémi/ Iáko źdźbło/ któremu wiátr nieda páść ná źiemi. *KochPs* 125.

Frazy: »[komu] się chmiel we łbie kręci« = *ktoś odczuwa zawroty głowy po przepiciu (1):* Strácił wczoráyfze pámięci/ Bo sie mu chmiel we łbie kręci *BielKom* E8.

»we łbie, w głowie się kręci« [*w tym: komu (7)*] [*szyk zmienny*] (9:3): Iako y ta náfza pani/ y to ftworzenie dzywne Wśzytko sie iey wełbie kręci/ wśzytko iey czos fprzećiwne Alboć miłofcz alboć frafunk/ czos sie iey w głowie kręci Tak ci chodzi by ízalona/ a prawie beż pámięci *RejFóz* C4v, D4; Iuz niechay się Czo chce dzeye Iuż ímetnę Sercze Truchleye Iuż ni rady ni pomoczy Iuż fye wśfytko wełbie kręczy. *RejKup* cc7v, cc6v; Ano sie we łbie kręci/ pan íiedząc fzcčka/ fpluwa/ [...] opák sie obuwa. *RejWiz* 16v; Ale ty to profzę cie pilnie ná pámięci Mieway/ á niechci sie to závždy w głowie kręci. *RejWiz* 49, 12v, 22v, 41, 87, 132.

»[o czym komu] się myśl kręci« = *o czym kto myśli (1):* Powiedzze mi o czymci íefcze sie mył kręci/ Abychci wždy co przywiodł ku lepfzey pámięci. *RejWiz* 35v.

»kręci się na sercu« = *mdli, nudzi [w tym: komu (1)] [szyk zmienny] (2):* *SienLek* 88; Nauseo, Kreczi mi sie na sercu, chcę zrzucic, brzitko mi. *Calep* 691b.

»na tym się świat kręci« = *to jest siłą rządzącą światem (1):* Rzecze Venus/ wśzák ia wiem iz y w niebie fwięci/ Zaden sie nie wyfiedzi/ ná tym sie fwiát kręci. A ktoby sie tym plotkam ná wśzytkim przećiwił/ Wierzę żeby żadnego fwiát długo nie żywił. *RejWiz* 39v.

Zwrot: »kręcić się jako kurek od wiatru na kościele« = *być niestałym, zmiennym (1):* w tych Dyabli íą/ y przemienność iáwna/ kthorych mył y serce odmiáną ták fye kręci/ iáko Kurek od wiatru ná Końciele. *OrzList* d4v.

Szereg: »wić się i kręcić« (1): Fortuná rádniey íeft wicher á níżeli wiátr: bo z pewnego kątá nie wieie/ ále się závłze w około wije y kręci/ okrętem náłzym rozmáicie obráćaiąc y wiohrząc. *KlonFlis* B.

a. *O płazach:* *wić się, zwijać się, wykonywać ruchy węzowe (3) :* *RejZwierc* 163; *KochPhaen* 4; Iák v frogiey Meduzy [...] Miáfto włofow żywe się kręciły iáfzcorki *KlonWor* 6.

b. O człowieku: *wić się z bólu, kulić się pod wpływem bólu; męczyć się* (2) : *Mozg zápalony/ them się rozdymaia Podłkorne kości/ gdy się na mniey rułzę/ Iak targał/ łkad się dziwnie krącić mułzę.* *RybGęśli D, C4v.*

c. O cieczach i gazach: *wirować, wrzeć, burzyć się, musować* (3) : *Pátrźze co wicher czyni/ gdy się wzgorę kręci/ Y drzewinę połomi/ y wodę pomáci.* *RejWiz 150.* [Cf *W przen W porównaniach RejWiz 90.*]

Szereg: »wrzeć a kręcić się« (1): *gdy iufz wrzeć/ á kręcić się oley począł: wrzucono weń ciało ono* *SkarŻyw 408.*

2. *Być w ciągłym ruchu, zwracać się w różne strony, biegać tu i tam; zabiegać; krzątać się; błąkać się; cursare, festinare, obversari, satagere, tergiversari, trepidare, versare se in utramque partem Cn* (21) : *Dworzanie się też kręcą z różny s pieczonkami/ Z gárncy/ s kotły/ z bokłagi/ s kofłmi/ y s konwiami.* *RejWiz 167, 36, 173; iż gdy ná ktorego przydzye łtrách iáki bliłkyey łmierci iego/ to się dopirko kręci/ to się dopirko fráłue/ tho dopiro będą dziwne rozmyłły w oney błędney dułzy iego* *RejPos 248v; bo iufz więc nie łporo bywa gdy się płomień vkaże s powrozem do łtudniey się kręcić.* *RejZwierc 182v; GrabPospR K4v.* [Cf *Przen a) W porównaniu.*]

Zwrot: »kręcić się (i) tam i sam« [szyk zmienny] (3): *Gdy się kręcą tám i łam/ iáko to więc bywa/ Kiedy iáką przygodę/ kto więc ná się miewa.* *HistHel C2v; Pátrź iákoć się y tám y łam kręcą/ od łzczerey prawdy odłtąpiwłły.* *WujJud 246; StrykKron 517.*

Szereg: »wiercić się, (a) kręcić« [szyk 2:1] (3): *będzie łiedzyał by ná łfydlech/ á yełli go záłiędą kręcić á wyercyeć się będzie/ radby co narychley vłłedł* *GliczKsiąż K6v; ázaż nie drzą wárgi? ázaż nie zgrzytaia zęby? ázaż może łpokoiem połtać? iedno się wierci kręci/ nogámi depce/ á niewie gdzie się wrázić.* *RejZwierc 75v, 164.*

Przen (9) :

a) *Starać się wywikłać z niewygodnej sytuacji* (7) : *Pátrźac á on [człowiek] się kręci/ á nie łmie rzec tego/ Chociauby włafnie widział co być pocźciwego.* *RejWiz 174v; GrzegRóżn F2; Torquate vos versetis luet, Bá kręćcie się yáko chcecie/ etc.* *Mącz 486b; Niechayże tedy X. K. kręci się iáko chce przedsię się z tego prawdą y łczyrołścią Bogu miłą nie wykręci.* *CzechEp 269, 145, 175.*

W porównaniu (1): *A ielłizeby łwárzac á kręcąc łye Kácerz/ w łwarze przed prawdą/ iáko piłkórz pokropióny łolą/ pozwaláci Káplaná/ ále nie tego z Rzymu [...] mówże mu ty táko* *OrzQuin Aa2v.*

b) *Być niespokojnym, bezradnym; drżeć* (2) : *Bo gdy tey [cnoty] nie dołtanie iufz się káždy kręci/ Stoiaó iáko dziki wieprz práwie bez pámięci.* *RejWiz 4; Iego [Boga] dziwny Máiełtat iáko łlawny włzędzye. Drzy piekło/ zyemiá/ morze/ y niebo się kręci / A przed iego nogámi pádaia y łwięci.* *RejWiz 52v.*

Synonimy: **1.** *krążyć się, obracać się, wić się; 2. przebiegać się, uwijać się, wiercić się.*

Formacje współrdzenne cf KRĘCIĆ.

Cf KRĘCĄCY SIĘ, KRĘCENIE SIĘ